

Črtice.

Spisal Ivo Šorli.

1. Zadnja laž.

Novabila me je kmalu, ko sem došel v ono hišo, po moji gospodinji, ali bi ne hotel priti včasih k njej, da bi skupno čitala.

Sedemdeset let je imela, a njen stas je bil še vedno dekliški in njeni kostanjevi kodri še vedno svetli in mehki. Nasmehnila se je vsakokrat, ako so strmeli moji občudujoči pogledi vanje . . .

Toda občudoval sem še stokrat bolj njen obraz. Veličasten mir, tiha svetost je kraljevala na tem obrazu maziljenke trpljenja . . .

»Tako sama sva na svetu! Vi nimate nikogar, ki bi trgjal cvetje vaše spomladi, jaz nikogar, ki bi užival sadove moje jeseni. Zato vas ljubim, kakor sem ljubila svoje nesrečne otroke.«

Danes sem se prišel k njej poslovit.

Sedela sva si tiho nasproti.

In moje oči so se vprle v njene lase, samo za hip, a videl sem dovolj . . .

Čutil sem, da sem izgubil veliko, veliko s tem enim samim pogledom . . .

»Ne mučiva se!« je izpregovorila ona prva. »Slovo je tako težko! Pojdite in vrnite se kmalu! Prej pa vam dam svoj blagoslov. Zdi se mi, da sem vredna. Trpljenje je izbrisalo s svojo trdo roko zadnji madež z moje duše. Vse, vse mi je vzelo življenje, samo še nekaj sem rešila pred njegovo grabežljivostjo, — svoje deviške kostanjeve lase . . .«

V meni se je dvignilo nekaj silnega . . . kakor da se je dvignila resnica proti laži, in kriknil sem, ker sem čutil, da me sicer nekaj zaduši:

»Vaši deviški kostanjevi lasje so laž!«

Pogledala me je prestrašeno in se vzpela nehote pokoncu . . .

Še nekaj časa je strmela v me . . .

»Jutri odhajate?« me je vprašala potem mirno.

»Da!« sem pritrdil jedva slišno.

»Pridite še enkrat k meni po slovo!«

Odšel sem, da sam nisem vedel kako.

Črtice.

Spisal Ivo Šorli.

1. Zadnja laž.

ovabila me je kmalu, ko sem došel v ono hišo, po moji gospodinji, ali bi ne hotel priti včasih k njej, da bi skupno čitala.

Sedemdeset let je imela, a njen stas je bil še vedno dekliški in njeni kostanjevi kodri še vedno svetli in mehki. Nasmehnila se je vsakokrat, ako so strmeli moji občudujoči pogledi vanje . . .

Toda občudoval sem še stokrat bolj njen obraz. Veličasten mir, tiha svetost je kraljevala na tem obrazu maziljenke trpljenja . . .

»Tako sama sva na svetu! Vi nimate nikogar, ki bi trgal cvetje vaše spomladi, jaz nikogar, ki bi užival sadove moje jeseni. Zato vas ljubim, kakor sem ljubila svoje nesrečne otroke.«

Danes sem se prišel k njej poslovit.

Sedela sva si tiho nasproti.

In moje oči so se vprle v njene lase, samo za hip, a videl sem dovolj . . .

Čutil sem, da sem izgubil veliko, veliko s tem enim samim pogledom . . .

»Ne mučiva se!« je izpregovorila ona prva. »Slovo je tako težko! Pojdite in vrnite se kmalu! Prej pa vam dam svoj blagoslov. Zdi se mi, da sem vredna. Trpljenje je izbrisalo s svojo trdo roko zadnji madež z moje duše. Vse, vse mi je vzelo življenje, samo še nekaj sem rešila pred njegovo grabežljivostjo, — svoje deviške kostanjeve lase . . .«

V meni se je dvignilo nekaj silnega . . . kakor da se je dvignila resnica proti laži, in kriknil sem, ker sem čutil, da me sicer nekaj zaduši:

»Vaši deviški kostanjevi lasje so laž!«

Pogledala me je prestrašeno in se vzpela nehote pokoncu . . .

Še nekaj časa je strmela v me . . .

»Jutri odhajate?« me je vprašala potem mirno.

»Dà!« sem pritrdil jedva slišno.

»Pridite še enkrat k meni po slovo!«

Odšel sem, da sam nisem vedel kako.

Drugi dan, dve uri pred odhodom, sem vstopil zopet pri njej. Njeni lasje so bili snežnobeli... Njen obraz, obraz svetnice... Nič več človeškega na njem...

Nasmehnila se je mojemu nememu strmenju in stopila tik predme.

»Moji deviški kostanjevi lasje so bili laž, zadnja moja laž!« je govorila mehko. »Hotela sem odtod s temi ljubimi lasmi, ki sem jih nosila v svoji najsrečnejši dobi, hotela sem lagati do groba to svojo sladko laž... Veliko ste mi vzeli, a še več ste mi dali!...«

Začutil sem njene drhteče roke na svoji sklonjeni glavi in pod njenim rahlim pritiskom sem zdrknil pred njo na kolena.

»Dal si mi pravico, da te smem blagosloviti... Nikdo na svetu nima zdaj večje pravice, otrok moj!... Čista stojim pred tabo, o moj Bog, zato blagoslovi onega, ki mi je iztrgal zadnjo laž iz moje duše... Pojdi, otrok moj, in moj blagoslov naj te spremlja! Nikdar se ne vidiva več!«

Poljubil sem njeno belo roko, ozrl se še enkrat v njen sveti obraz in odšel omamljen.

Zunaj sem si obrisal solze...

2. Prijatelji.

Pot me je pripeljala zopet enkrat v gorsko vasico med visokimi hribi, kjer je cvetla nekdanja moja mladost in kjer se je osulo vse moje cvetje na grobe onih, ki sem jih ljubil.

In tam sem umrl, doma med tujci...

Vzdignili so mojo krsto in me nesli na skromno pokopališče... dolga vrsta ljudi za menoj...

Pogreznili so me v grob in mi zapeli otožno zazibalko v večno spanje... A jaz nisem mogel zaspati... Le eno, eno samo solzico!... kajti oni, ki jim groba ne orose, ne morejo zaspati...

Odšli so in zemlja me je pokrila.

A jaz nisem mogel zaspati...

Sedel sem vsem neviden na svojem grobu in moj angel je stal otožen ob meni... Šlo je sto ljudi mimo naju, mnog žalosten pogled se je ustavil na moji sveži gomili, mnoga ustna so se pregibala v molitvi... a vse je šlo mimo brez ene solzice...

Solnce je gorelo visoko na nebu, in lipa, ki je iztegala svoje cvetoče veje čez zid nadme, je sanjala...

»In vsi drugi spe? . . . moja mati, moj oče . . . moji bratje in sestre?« sem vprašal angela.

»Vsi spe mirno in večno. Orosila je vse solza tvoje matere in njej je prinesel njen angel tvoje solze iz tujine . . .

»In ljudje vedo, da sem umrl?«

»Vsi vedo in vsi obžalujejo tvojo mlado smrt.«

»A solze nikjer?«

»Nikjer!«

»In ona, ona, ki sem jo tako ljubil? . . . Ločila sva se, a jaz bi bil objokoval njeno rosno mladost, ko bi bila usahnila . . . Tudi ona ne?«

»Njej je pač včasih mlado srce težko po tebi, takrat pa steče ven med svoje cvetke k svoji mami, in sto solnčnih žarkov ji boža lice, in ona se smeje.«

»In moji prijatelji? . . . oni, ki sem jim bil iz dna duše vdan? . . . Ali so me pozabili?«

»Niso te pozabili! Srce jim krvavi, in krvave solze jim padajo v krvaveče srce . . .«

»In te solze?«

»Te solze te ne rešijo! Svetle morajo privreti iz oči . . .«

Molčala sva . . .

In solnce je zahajalo in lipa nad menoj se je zbudila . . . in njeno venoče cvetje je padalo na moj grob . . . v zadnjih žarkih iskreče se solze umirajoče spomladi . . . A niso me rešile . . .

In solnce je zašlo in prihajala je noč.

Tedaj pa se je vzel moj angel in gledal ven nekam v mrak.

»Trije mladeniči prihajajo. Dva sta prišla z desne, eden z leve, in zdaj gredo sem . . .«

Železna vrata so zaškripala. Tri temne postave so se bližale . . .

»Moji prijatelji!« sem vzdihnil.

Lipa je strepetala . . . in sto cvetov se je usulo na nje, ki so stali molče ob moji gomili . . . obrazi tako blede . . . mračni . . .

In na nebu je zažarela prva zvezda in zažarela v treh solzah . . . Težke so jim zdrknle čez lice na zemljo . . . in zemlja je zadrhtela pod njimi . . .

In zadrhtela je moja duša brezmejne sreče in hvaležnosti in ugasnila . . .

Črtice.

Spisal Ivo Šorli

3. Mamica.

Niskal sem stanovanja nekje blizu univerze. V visoki hiši L...ske ulice sem pozvonil v tretjem nadstropju.

Odprla mi je dražestna plavolaska in me sprevedla v čedno sobico. Take še nisem imel! Celo hoditi bo mogoče po njej! Od vrat do mize celih pet korakov! Iz okna najlepši pogled na obširen, svež vrt. In pa plavolaska! Ostanemo!

Za svoje ljudi se nisem veliko brigal, niti za plavolasko ne. Samo dva dni sem bil malo, malo zaljubljen! Imela je sicer polno zapeljivih navad; kadar je govorila z menoj, je na primer vzela vselej svoj klobuček v roko in ga menciala kakor kak paglavček v zadregi. Toda človeku, kakor sem jaz, to še ni vse!

Imela je morda tridesetletnega brata, slikarja, krepkega človeka, še enega petindvajsetletnega, davčnega adjunkta, sedemindvajsetletno sestro pa staro, sivo mamico. »Okrajnega glavarja vdova« je stalo spodaj v veži na seznamku strank. Najbrže so živeli le ob neznatni pokojnini, — še deklet niso imeli.

Pospravljala mi je gospa sama. Plaho je prišla vsakokrat v mojo sobo in tiho, da je skoro še slišal nisem, je opravljala svoj posel.

Njen obraz je bil voščeno blede, a tako mil, dobroten . . . Včasih srečam take stare, ljube obraze na cesti . . . »Mama, ali si prišla ti nazaj? Tako težko mi je živeti brez tebe! . . . Zakaj si pustila svojega otroka tako samega v mrzlem svetu? . . .« Pa gre mimo in misli na lastnega otroka . . . Nikoli me še ni videla . . . A jaz bi ji storil rad kaj dobrega radi svoje svete mamice, ki je ni več . . .

Prihajala je tiho v mojo sobico in tiho odhajala iz nje . . . Včasih, ako sem govoril z Elzo, me je boječe in proseče pogledala. Boji se za svoje dete! sem si mislil . . . Ne boj se me, mamica! . . .

Oni dan sem potreboval neke stvari in jo prosil k sebi v sobo. Sedela je vsa objokana v kuhinji.

Osupel sem jo pogledal.

Zajokala je in stopila trepetajoč k meni.

»O . . . gospod Šorli . . . ni ga, ni ga miru pred tem človekom . . . Vsak dan skoro prihaja . . .«

»Kdo? Kdo prihaja vsak dan?« sem se začudil. Ničesar nisem razumel.

Pogledala me je prestrašeno in se pomikala proti durim.

»Vi ne veste? . . . Seveda vi ne veste . . . Prosim, prosim, oprostite! . . .«

»Toda kaj je? Jaz res ne vem . . .«

»Ne, ne, zdaj ne . . . Otroci bi me videli . . . Otroci ne smejo vedeti ničesar! . . .« je jecljala in izginila.

Strmel sem začudeno zanjo . . . kakor da je šla prikazen mimo mene . . .

Ob treh sem odhajal mimo kuhinje v kavarno. Pogledal sem skozi steklena vrata in obstal . . . Ždela je na nizkem stoličku ob ognjišču in gledala brezizrazno pred se . . . solza za solzo črez blede lice . . .

Zabolelo me je . . .

Odprl sem vrata in stopil k njej.

»Povejte mi za božjo voljo, kaj vam je? Ako le morem, vam pomagam!« sem jo prosil.

Najprej se me je ustrašila, da se ji je zganilo celo šibko telo, potem pa je prosila, naj sedem.

»Zdaj ni otrok doma, zdaj vam lahko povem . . . Avrelijo mi je pregnal . . .«

»Oprostite, milostiva, kdo pa je Avrelija? Kdo je ta on?«

Bila je videti vsa zmedena.

»Avrelija? . . . Avrelija je tudi moj otrok . . . Še mlajša je nego Elza . . . Pri nas je stanoval pred vami . . . Ne vem, kaj so imeli, a moji otroci so poštene! . . . Vedno in vedno preti, da nekaj izda . . . O, da bi jaz reva vedela, kaj da je! . . . K Avreliji je hotel vselej, a jaz ga nisem pustila . . . Na kolenih sem ga prosila . . . K teti sem jo poslala na Dunaj, da ne izve zanjo . . . Otrok ne sme izvedeti ničesar! . . . A jaz ne morem živeti brez nje! . . .«

Zaplakala je . . .

Čakal sem, da se umiri.

»In zdaj pa Elzo! . . . Vsako pismo raztrgam . . . Nekaj ji preti, a jaz ne razumem . . . K njej ga pa ne pustim! Na kolenih sem ga prosila danes, naj se nas usmili, a ta človek nima srca . . .«

»Kdo pa je on?« sem vprašal, ko je nehala. Vse mi je bilo nejasno.

»Doktor, medicinec je . . . Italijan . . .«

»Kje stanuje?«

»V G...vi ulici, petnajst!«

»Kako pa, da tega ne poveste gospodoma sinoma! Dva taka korenjaka ga pač lahko ustrahujeta?«

Vstala je prestrašena.

»Ne, ne! Bog varuj! Otroci ne smejo ničesar vedeti! Naj bodo veseli! O, jaz potrpi vse sama za otroke!«

Otroci? Tridesetleten mož otrok? sem si mislil. Revica jih vidi še vedno v srajčkih pred seboj, s petimi leti . . .

»Dobro! Torej grem jaz sam k njemu! Radoveden sem, ali si bo upal postopati tudi z mano tako!«

Zgrabila je mojo roko in me gledala.

»Vi? Vi bi hoteli? . . . O, Bog vam povrni!« . . .

Odšel sem naravnost v G...vo ulico. Ničesar nisem videl še jasno, a upal sem, da izvem kaj več pri njem.

Večkrat sem postal . . . Kaj se neki vtikam v tuje zadeve? Ali nimam svojih skrbi dovolj? Seveda drugi naj si nakoplje vse mogoče sitnosti na glavo, ker njeni »otroci« ne smejo ničesar vedeti!

Toda spomnil sem se nje trpečega obraza, nje brezkončne skrbi za svoje otroke in šel sem dalje. Mikalo me je tudi, kaj bo neki iz tega . . .

»G. St., cand. med.« je stalo na njegovih vratih.

Povedal sem mu svoje ime.

Spominjal sem se ga iz kavarne. Ko se mi včasih ni ljubilo več čitati, sem opazoval igralce blizu sebe. Ta človek je tarokiral z jako surovim starim gospodom. Večkrat mu je vrgel kako psovko v obraz, ako mu ni igral po volji, toda gospod G. St. je vse potrpel. Samo prestrašeno ga je pogledal.

»Vi ste stanovali lani pri gospe S.?« sem ga vprašal.

»Da!« je odgovoril. Razumel seveda ni, kaj hočem pri njem.

»In vi prihajate še tja!«

Molčal je in me samo gledal.

»Te posete odslej opustite!« sem pristavil trdo. S strahopetnežem dosežeš edino tako svoj namen, sem si mislil.

»Kako pridete vi do tega, da . . .« je vprašal z negotovim glasom.

»Jaz stanujem zdaj tam! Gospa mi je povedala, kako in čemu prihajate. In jaz sem ji obljubil, da ne pridete več! Razumete? Dal sem ji svojo besedo! In to bom držal za vsako ceno! Zatrjujem vam, da se z mano ni dobro šaliti!«

»Oprostite, ali to je že več nego . . .« je jecljal, kakor da prihaja šele počasi k zavesti.

»To je že več nego nesramnost, hočete reči? Vaša nesramnost, da nadlegujete staro siroto, ki si ne zna pomagati v svoji slepi ljubezni do svojih otrok, je gotovo večja! Ali nimate matere? Sramujte se! Toda meni ni namen, da bi vam pridigal, zabičujem vam samo še enkrat: dal sem svojo sveto besedo tej materi, kakor da bi jo bil dal svoji pokojni materi, da ne boste več prihajali motit njenega miru! Klanjam se!«

Odšel sem naglo, da ne pokvarim uspeha svojih junaških besed . . .

Prešlo je pet mesecev. St.-a ni bilo več, pred mesecem je promoviral in odšel v svojo domovino.

Kornelija je zopet doma. Kaj sta imeli dekleti ž njim, ne vem, a me tudi malo briga.

Stara gospa pa hodi še vedno v mojo sobo pospravljat. Vsak pogled poln iskrene hvaležnosti . . . Kakor da se mi zahvaljuje moja mamica, ki je ni več . . .

Pesmi.

1.

Zvečer sva stala za ograjo
in slavček pel je v tihi mrak;
če dva se res imata rada,
kako je vsak poljub sladak:
če k ustom usta on pritisne,
telesce njeno strepetá,
kakor bi ljubček vsak poljubček
potegnil jej iz dna srca.

2.

Le spava naj, le sanja naj,
saj jaz bedim ko nje čuvaj,
saj ji udano, dokler spava,
sloni na prsih moja glava.

Poslušam, tih je dol in hrib.
»Tiktak!« samo srca utrip,
in tiho, tiše neprestano,
ko noč poslušala bi z mano.

»Tiktak!« le jambi tak zvené.
Da v jambih bije nje srce?
In misli v jambih privršijo,
da v jambih pesmico zložijo . . .

Kazimir Radič.

Črtice.

Spisal Ivo Šorli.

4. Samomorilec.

Do učenju in delu se izprehajam slednji večer po mestnem parku, zatočišču g—ih penzionistov in vrabcev.

Onega večera je bilo že precej pozno. Temne sence na desni in na levi, samo pred menoj belo se svetleča pot.

In stopil je z ene stranpoti kakor senca izmed senc Dotaknil se je z roko klobuka in korakal z mano dalje . . .

V slovenski gostilni nas je večerjalo več tovarišev, on med nami. Molčal je in gledal mrko predse. Nikdar se ni zasmel, niti nasmehnil se ni. In ako je zadela kaka izmed ljubeznivih zbadljivk tovariša Gvidona ali kak izmed porednih sarkazmov tovariša Riharda včasih tudi njega, pogledal ju je tako žalostno, kakor bi hotel reči: kdo se more norčevati iz takega trpina, kakor sem jaz? . . .

Molčala sva nekoliko časa.

»Kaj pa tako klavern? Ali se bojiš izpita?« sem ga vprašal slednjič.

»Tudi!« je skoro šepnil.

»Eh, ona zelena miza ni nič prijetnega, toda delati moraš kakor jaz! Glej, jaz hodim pod noč vedno sem v park, da se privadim zeleni barvi. Bolj zelen nego to listje ne more biti vendar niti še tako zelen prt.«

Vzdihnil je . . . Celo ta človek, ki hoče biti poet, nima srca! si je mislil gotovo.

»No, in kaj ti je še drugega? Ali te je ljubica pustila?« sem ga izpraševal dalje.

»Ne norčuj se! Ko se zgodi kaj takega tebi, potem boš čutil, kaj to pomeni!« me je svaril žalostnoslovesno.

»Meni? Mene sta pustili že dve ljubici! Prijetno ni bilo, toda, vraga, kaj pa hočemo? Ustreliti se vendar radi tega še ni treba!«

»Ah! jaz bi se najrajši! Jaz itak ne morem več živeti!« je vzdihnil globoko.

Ustavil sem se

»Ustreliti? Dobro! Ali imaš že samokres?«

»Ka-a-aj?« je jecljal in strmel v me.

»No da, ako imaš že samokres, te vprašam. Izprevidel si, da ne moreš več živeti. Poznam te kot človeka, ki malo govori, ki torej dobro premisli, predno izreče tako važno besedo! In ker te poznam tudi kot moža, ne morem dvomiti, da storiš čim prej, kar si se namenil. Jaz imam izboren samokres doma. Pridi k meni jutri dopoldne al pa ti ga sam prinesem!«

»Ali si ti moj prijatelj? Ali imaš ti srce!« je vzkliknil obupno:

»Gotovo sem tvoj prijatelj, in se mi zato neizrečeno smiliš! Prav zato ti pa hočem iti tudi na roko! Saj praviš sam, da ne moreš več živeti, — torej! Jaz kar norim za samomor pri drugih! Toliko heroizma je v njem! Fej, ono strahopetno zdihovanje! Tvoj pogum mi res ugaja! Torej jutri dobiš moj samokres!«

Odšel je brez pozdrava nazaj.

Oni večer ga ni bilo med nas.

Drugi dan pa je prišel. Sedel sem na edini še prazni prostor poleg njega.

»Ti si me ozdravil, ti si me rešil!« mi je šepnil, ko so se drugi zasmeljali nekemu dovtipu.

»Gvido! Ti imaš torej zdaj lepo gospodinjo, v žepu pa ključ. Magnet doma, v žepu železo, — nemogoče, da bi jo še kdaj zavozil v jarek kakor danes teden!« je dražil prijatelja tovariš »Čingiskan«.

»O Ježuš! Kak dovtip! Kakor da me je nekdo s kopitom udaril!« je vzdihnil Gvidon in se prijel za glavo.

Omizje se je zasmejala. Tudi jaz sem se smejal prijatelju Gvidonu . . .

5. Pod mojim oknom.

Čital sem neko knjigo, ko sem ju začul pod svojim oknom.

Bili sta materi dveh mojih tovarišev-osmošolcev, Kosovka in Podmejnikovka.

Kosovka je tožila, kak potep da je njen sin.

»Zjutraj šele se mi privleče domov. S tisto Dolinarjevo bledico ima nekaj opraviti, ta potep malopridni!« je vpila jezna.

»O, naš se pa lepo drži doma! Prav pobožen gospod bo! O vašem pa res vsi trdijo, da je le potep!« je pritrdila Podmejnikovka in začutila v istem hipu klofuto razjarjene Kosovke v obraz.

»Kaj, potep? Pa je vendar fant, da ga' je veselje pogledati. Svojo pokveko mršavo opravljaj, ne našega Tonca, ti reva stara ti!« je kričala Kosovka.

»Pa saj sama praviš, da je potep!« se je branila osupla Podmejnikovka.

»To pravim jaz, ki sem njegova mati, jaz, ki sem ga zredila! Ti mu nimaš pravice reči nobene slabe, ti šema opravljiva ti! Še eno, pa ti jo prismolim tako!«

In Kosovka je hitela jezna dalje proti svojemu domu.

Pogledal sem skozi okno in videl Podmejnikovko strmeti zanjo.

»Ali ste jo videli? Prav je naredila! Jaz bi tudi ne pustila udrihati po svojem Tinetu!«

In odšla je na drugo stran . . .

Vetrovi.

V višavah nad gorami snežnimi
vetrovi pišejo ledenomrzli,
iz dalje se pode in zopet v daljo . . .
Cvetov ni tam, da bi veneli v njih,
da bi sahneli v njih in mrli . . .
Nihče in nič ne stavi mej vetrovom:
oblak in megla in sneženi dim,
okrušenih slemen pogorskih pesek —
vse ž njimi gre iz dalje v daljo . . .

In tukaj na dolinskih toplih tleh
takisto nam besni vihar življenja,
ki jačji je od onega pod nebom,
ki je hladnejši kot ledeni mraz . . .
A tu pri nas cvetovi klijejo,
pomladi solnčne jasnolice deca . . .
Cvetovi ti so nežne, šibke stvarce —
v viharju tem osiplje se njih kras,
in stebelce se zlomi . . . Da! — V valovih
življenskega viharja teh brezdanjih
venó cvetovi, sahnejo, mrjó —
premnogi izmed njih tako nedolžni!

E. Gangl.

Črtice.

Spisal Ivo Šorli.

6. Na vrhuncu slave.

Disatelj Róman je hodil temnega obraza po sobi gor in dol. Pri oknu je sedela njegova krasna žena Otilija, jezno zroč tja ven. Bil je še mlad mož, a njegovo ime je slovelo že po celi Evropi.

Pred enim letom se je bil poročil. Najti ni mogel v Otiliji nič posebnega, toda srce ga je vleklo z neodoljivo silo k lepemu dekletu, ki ga je ljubilo in občudovalo. In dvignil je priprosto ljubico visoko gor k sebi . . .

Ni se kesal do včeraj. Česar mu je potreboval duh, je dobil pri svojih prijateljih; česar mu je zahtevalo srce, dajala mu je ona.

Prijetno je bilo to življenje. Njegovi duhoviti tovariši so ga posečali skoro vsak dan in pili ž njim in ženko čaj. Nihče se ni bahal pred njo s kakimi posebnimi ženjalnostmi, ki bi jih ona morda ne mogla umeti — v neprisiljenem, a vedno z duhom prešinjenem kramljanju so jim tekle cele ure. Dovtipi in fine šale — nič drugega niso marali k sladkemnu čaju. In kadar je bil on sam ž njo, ji je bil edino ljubezniv, nežen soprog, ker je vedel, da drugega ona v njem ne more čutiti. Mislil je, da je srečna, da si ne želi ničesar več.

In vendar je bil včeraj, ko je imel on posla drugje, ves popoldan pri njej lepi lajtnant pl. M., puhloglav, razupit mladenič.

»V hišo, kamor si žele najboljši možje, tak človek nima pristopa!« je pripomnil ženi trdo.

»Tvoji »najboljši možje« so dolgočasni filistri!« mu je odgovorila hladno.

On je molčal.

In danes, ko ga ni mogla pričakovati še domov, je dobil M-a. zopet pri njej.

Oba sta bila osupla, toda on je prisedel ljubeznivo se smehljajoč.

»Vaše zadnje delo sem čital. Problem, ki ga rešujete, mora zanimati vsakega kulturno više stoječega izobraženca!« se mu je poklonil lajtnant.

»Jako me veseli! Kaj pa pravite vi, gospod lajtnant, k mojemu razmotrivanju o determinizmu in indeterminizmu!«

M. je prišel v veliko zadrego.

»Kaj ne, vi ste gotovo tudi indeterminist?« mu je pomagal Róman ljubeznivo.

»Da! Jaz sem popolnoma istega mnenja, kakor vi, gospod pisatelj. Tudi jaz sem inde — — —«

»Indeterminist ste?« mu je priskočil Roman na pomoč. Vidite, jaz pa sem determinist! Kake razloge mi blagovolite navesti za svoje mnenje? Vedno se rad učim. Več oči več vidi!«

Lajtnant je prišel v še večjo zadrego. Trudil se je, a beseda mu ni hotela iz ust.

»Oprostite! Toda danes mi je čas zelo odmerjen, tako razpravljanje pa bi naju zaneslo predaleč, ako smem drugič — — —«

»Prosim, prosim! Zelo me veseli občevati z vsakim kulturno višje stoječim izobražencem. Klanjam se, gospod poročnik!«

Otilija je spremljala častnika do vrat. Roman je gledal z zlobnim nasmehom za njima. Toda njegov smeh je zamrl in obraz mu je okamenel. Ozrl se je bil slučajno v ogledalo in videl, kako je M. pogledal njegovo ženo in kako mu je ona pritrdila . . . Vedel je vse . . .

Lajtnant je odšel, in ona se je s sovražnim pogledom na moža, vrnila molče na svoj prostor pri oknu.

In zdaj je hodil po sobi gor in dol . . . Obraz mračen in mračna duša . . .

»Telegram!« se je oglasil sluga pri vratih.

Roman je pogledal naslov in ga odprl.

Prijatelj mu je častital k imenovanju članom akademije. »Dosegel si vrhunec slave, dosegel višavo, od koder ne more više človeška noga!«

Roman je hitel v svojo sobo in se vrgel ihteč v svoj pisalni stol.

O ironija! . . . Ravno danes! . . . Na višavah, da zmrznem! . . . Menjal bi z zadnjim delavcem, ki je srečen ob svojem ognjišču! . . .

